

Daniel Dzienisiewicz <https://orcid.org/0000-0003-0400-5143>
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
e-mail: dzienis@amu.edu.pl

Pozdrowienia przesyłane za pośrednictwem widokówek – aspekt formalnojęzykowy i pragmatyczny

Streszczenie

W artykule dokonano charakterystyki polskojęzycznych aktów pozdrowień przesyłanych na widokówkach w drugiej połowie XX wieku. Analizowana jest pozycja zajmowana przez pozdrowienia w strukturze tekstu, ich forma językowa (na przykład dodatkowe określenia, nazwy nadawców, odbiorców i miejsce, z których są wysyłane), pragmatyka oraz towarzyszące im inne akty etykiety. Badanie dowodzi, że akty pozdrowień (bądź ich komponenty) pełnią w korespondencji pocztówkowej liczne funkcje, między innymi identyfikującą, wartościującą i ekspresywną, jednak najważniejszą funkcją pozdrowień jest grzecznościowe podtrzymywanie kontaktu między korespondentami.

Słowa kluczowe: akty pozdrowień, akty mowy, pragmatyka językowa, grzeczność językowa, język polski, karty pocztowe

Wprowadzenie

W pracach z zakresu pragmalingwistyki pozdrowienia określane są jako autonomiczne akty etykiety językowej, których celem jest kreowanie atmosfery grzeczności i „orzeczenie o relacjach wyłącznie grzecznościowych między uczestnikami interakcji werbalnych” (Marcjanik, 1985; Ścigała-Stiller, 2012: 84; w tej kwestii por. także Furgalska, Warchała, 1982: 124; Kaczyński, 1983: 26). Badacze twierdzą, że pozdrowienia stanowią dowód pamięci i pragnienia dobra dla odbiorcy – intencje te wyrażone zostały między innymi w następujących eksplicacjach: „Mówię, że myślę o tobie, pomimo że jestem w innym miejscu” (Marcjanik, 2015: 320) oraz „Mówię to, bo chcę spowodować, żebyś wiedział, że

będąc z daleka od ciebie, myślę o tobie; wiedząc, że nie mogę, mówiąc to, spowodować, aby się to stało; mówię: chcę, żeby ci było dobrze” (Wierzbička, 1973: 216).

Tradycyjnie pozdrowienia przekazywane są na kartkach pocztowych lub za pośrednictwem osób trzecich (Marcjanik, 2015: 320; Zgółkowa, Zgółka, 1992). Współcześnie stosowane są one jednak także w funkcji pożegnań. Dzieje się tak pod wpływem wzajemnego wpływania na siebie języka mówionego i pisanego w komunikacji internetowej, w kontaktach bezpośrednich, a nawet w rozmowach telefonicznych (Marcjanik, 2015: 320).

Ewa Jędrzejko i Małgorzata Kita wskazują, że pod względem etymologicznym wyrazy *pozdrościć* i *pozdrowienie* wywodzą się od zwrotu *bądź zdrów (zdrowa)*, dlatego też uznają pozdrowienia za odmianę dobrych życzeń (Jędrzejko, Kita, 2002: 159–160). Również Elżbieta Książek w pracy poświęconej aktom etykiety językowej w listach rosyjskich pisarzy XIX i XX wieku podkreśla, że pozdrowienia są bezpośrednio związane z życzeniami, gdyż stanowią świadectwo pamięci, podczas gdy życzenia wyrażają pragnienie dobra dla adresata. Z uwagi na zbliżoną treść mówiącą o dobru odbiorcy te dwa rodzaje aktów mowy częstokroć ulegają połączeniu w strukturze tekstów epistolarnych. Zdaniem autorki umieszczenie życzeń i pozdrowień na początku bądź na końcu wiadomości ma na celu wyeksponowanie odbiorcy i wskazanie, że jest on dla nadawcy kimś ważnym. Zabieg ten stanowi rezultat przestrzegania norm grzecznościowych, nakazujących stawianie osoby partnera wyżej od siebie (Książek, 2008: 114–115). Pozdrowienia przekazywane w treści listów manifestują ponadto więź między partnerami interakcji i kreują życzliwą atmosferę kontaktu, która przyczynia się do niwelowania dystansu sytuacyjnego między korespondentami (Książek, 2008: 116; por. Bula, Nawacka, 1983: 41; Kaczyński, 1983: 30; Greń, 1994: 234).

Dotąd badania nad pozdrowieniami prowadzone były między innymi przez Aldonę Furgalską i Jacka Warchalę, którzy przeanalizowali około 500 tekstów pozdrowień przesłanych na pocztówkach z wakacji w kręgu osób młodych (uczniów liceum i studentów) połączonych bliską relacją towarzyską. Badacze utrzymują, że koleżeńskie stosunki partnerów i swobodna tematyka poruszana w tego typu komunikatach sprawiają, że nadawcy starają się indywidualizować treść pozdrowień. Jawność korespondencji oraz pisemny charakter komunikatu przyczyniają się jednak do stosowania zabiegów nadających treści pozdrowień cechy języka ogólnonarodowego. Owo „krzyżowanie się” potocznej i oficjalnej odmiany języka autorzy określają mianem obiegu dwupoziomowego oraz dwukontaktowego (Furgalska, Warchala, 1982: 123–124; por. Ścigała-Stiller, 2012: 84).

A. Furgalska i J. Warchala (1982: 124) zauważają, że pozdrowienia przekazywane za pośrednictwem kart pocztowych składają się najczęściej z trzech komponentów, które tworzą „tekst konwencjonalny” kartki: „*pozdrowienia* (jakie?) + (skąd?) + (od kogo?)”. Zdaniem autorów najbardziej szablonowym oficjalnym sposobem wyrażenia intencji pozdrowienia w tekstach pocztówkowych są konstrukcje: „*pozdrowienia z* (nazwa miejscowości) *przesyła* (nazwa osobowa)”, „*serdeczne pozdrowienia z* (nazwa miejscowa) *przesyła* (nazwa osobowa)”, „*moc, dużo, wiele pozdrowień przesyła* (nazwa osobowa)” (Furgalska, Warchala, 1982: 124). Autorzy zauważają, że modyfikatory przymiotnikowe w rodzaju *serdeczne* i *gorące* są puste pod względem znaczeniowym i pragmatycznym i jedynie „pozorują” grzeczność, nie pełniąc w zasadzie roli intensyfikatorów uprzejmości.

W sytuacji oficjalnej, cechującej się asymetrią statusową partnerów, przywołane wyżej formuły stanowią cały tekst pozdrowień, podczas gdy w kontakcie koleżeńskim są one najczęściej jedynie wstępem do wiadomości. W celu zindywidualizowania tekstu pozdrowień szablonowe przymiotniki określające rzeczownik *pozdrowienia*, takie jak *serdeczne, gorące czy mile*, zastępuje się innymi, jak na przykład *najradośniejsze, słoneczne, sportowe, gorące jak słońce*. Z kolei nazwy miejsc pobytu typu *z Warszawy, z Torunia, z czasów* zastępowane są takimi sformułowaniami, jak *z grodu Syrenki, z grodu Kopernika, z udanych czasów w Kołobrzegu*. Imiona w formie pełnej bądź imiona i nazwiska są natomiast zastępowane przez formy zdrobnione i zgrubione (na przykład *Leośka, Ziut*), przezwiska i dodatkowe określenia związane z aktualną sytuacją nadawczą (na przykład *przemoknięta Krystyny, wreszcie sucha i niezziębnięta Magda*) czy określenia mające na celu lepszą identyfikację nadawcy (na przykład *znajomy blacharz ze szpitala, roztrzepana Halina*). Indywidualizacji tekstu służy także szyfrowanie informacji, na przykład *Co słyhać z K...m?*. Zdaniem autorów zabiegi te przyczyniają się do stworzenia wrażenia bezpośredniości i więzi uczuciowej z odbiorcą oraz do złagodzenia dystansu czasoprzestrzennego między korespondentami (Furgalska, Warchała, 1982: 124–125).

Z kolei Barbara Ścigała-Stiller (2012: 85) dokonała oglądu aktów pozdrowień stosowanych przez użytkowników forów internetowych. Na podstawie przeprowadzonej analizy badaczka utworzyła następujący schemat struktury aktu pozdrowień w języku polskim: „*pozdrawiam/pozdrowienia* + (jaki/jak) + (od kogo?) + (skąd) + (dla kogo?)”. Lingwistka dochodzi do wniosku, że akty pozdrowień stosowane na forach internetowych służą między innymi charakteryzowaniu nadawcy (ujawnione zostaje jego imię bądź miejsce, w którym przebywa) i odbiorcy (używane są charakteryzujące go określenia). Autorka zauważa, że określenia adresata mogą być zarówno deprecjonujące, jak i wartościujące dodatnio. Stosując zabieg wartościowania, nadawcy kreują obraz odbiorców oraz doprowadzają do skrócenia dystansu konwersacyjnego będącego rezultatem pośredniego typu kontaktu. B. Ścigała-Stiller zwraca ponadto uwagę na fakt, że pozdrowienia przesyłane za pośrednictwem forów internetowych nie dotyczą szczególnych okazji, lecz są przekazywane „z przyzwyczajenia” bądź „z uprzejmości” (Ścigała-Stiller, 2012: 96).

1. Cel badań i materiał empiryczny

Celem niniejszego studium jest charakterystyka aktów pozdrowień występujących w listach przekazywanych na kartach pocztowych. W sumie analizie poddano ponad 900 tekstów pozdrowień przesłanych w latach 1945–2000. Materiał badawczy został zebrany za pośrednictwem antykwariatów i internetu i obejmuje teksty napisane przez osoby w różnym wieku¹, które były powiązane z odbiorcami różnorodnymi rodzajami relacji (rodzinną, towarzyską, pracowniczą). Zgodnie z procedurą zastosowaną wcześniej

¹ W materiale badawczym dominują teksty autorstwa kobiet (w tej kwestii por. wcześniejsze analizy komponentów tekstu pocztówkowego, na przykład Dzienisiewicz, 2019; 2020; 2021a; 2021b) – spostrzeżenie to potwierdza dotychczasowe obserwacje mówiące o predylekcji kobiet do posługiwania się tego rodzaju przekazaniami.

w badaniach nad innymi komponentami tekstów pocztówkowych, między innymi podziękowaniami, prośbami, przeproszeniami, zaproszeniami (Dzienisiewicz, 2021a; 2022a; 2022b; 2022c), omawiana analiza dotyczy takich aspektów aktów pozdrowień, jak ich pozycja w strukturze kompozycyjnej wiadomości, forma językowa i pragmatyka, obudowa etykietałna oraz funkcje pełnione przez nie (bądź ich poszczególne komponenty) w treści wiadomości. Warto nadmienić, że w badaniach wykorzystano dane ilościowe pozwalające ocenić produktywność poszczególnych formuł pozdrowień. Uzyskane rezultaty zinterpretowano zaś w ujęciu pragma- i socjolingwistycznym i porównano z wynikami wcześniejszych badań nad aktami pozdrowień.

Należy zauważyć, że dotąd niemalże nie prowadzono całościowych, szeroko zakrojonych badań nad tekstami pozdrowień przekazywanymi na pocztówkach. Wyjątek stanowi omówiony wyżej artykuł A. Furgalskiej i J. Warchali² – trzeba jednak zaznaczyć, że w przeciwieństwie do zamierzenia badawczego realizowanego w niniejszym tekście głównym celem wspomnianych autorów było zbadanie pozdrowień jako rodzaju tekstu, w którym następuje krzyżowanie się cech kontaktu ogólnego i indywidualnego, nie zaś ich kompleksowa formalno- i pragmalingwistyczna analiza. Ponadto badacze poddali oglądowi wyłącznie teksty napisane przez młodzież licealną i studentów w latach 80. XX wieku. Eksplorowane przez nas teksty cechuje natomiast większe zróżnicowanie pod względem biolektalnym (por. Wilkoń, 2000: 101–103) i obejmują one szersze spektrum czasowe.

2. Akty pozdrowień w tekście pocztówkowym – analiza materiału empirycznego

2.1. Pozycja zajmowana przez akty pozdrowień w strukturze tekstu

Przegląd materiału tekstowego pozwala stwierdzić, że pozdrowienia z reguły umieszczone są na początku tekstu przesyłanego za pośrednictwem widokówek i stanowią jego centralny element („tekst konwencjonalny”). Na przykład:

Serdeczne pozdrowienia już ze Szczyrku przesyła Adam.

Dojechaliśmy dość dobrze, buty załatwiłem sobie już dzisiaj z wypożyczalni (11 zł za dobę). Dzisiaj czuję się jeszcze nie najlepiej. Śniegu nie ma za dużo, ale w górnych partiach jest na czym pojeździć. Przyjechaliśmy o jeden dzień za wcześniej, bo wczasy zaczynają się od 9.03.77, ale noclegi dostaliśmy i myślę że będzie niezłe. A.K.³

² Godzi się także zwrócić uwagę na badania M. Marcjanik, która w *Słowniku językowego savoir vivre'u* scharakteryzowała poszczególne formy aktów pozdrowień stosowane w różnych sytuacjach komunikacyjnych (na przykład w rozmowie, liście, mailu, SMS-ie), jednak nie przeprowadziła odrębnej, wielostronnej analizy tekstów pozdrowień zamieszczanych na kartach pocztowych (Marcjanik, 2015: 320–326).

³ W przywoływanych fragmentach zachowany został ich oryginalny zapis.

Rzadziej pozdrowienia występują w postscriptum, w którym są częścią formuły finalnej i pełnią funkcję zakończenia kontaktu⁴. W dopiskach umieszczane są ponadto prośby o przekazanie pozdrowień dla osób trzecich. Na przykład:

Kochani Rodzice!

Jesteśmy zdrowi, czujemy się dobrze, czas leci szybko, ale wspaniale. Pogoda ładna, czasem pada. Przyjeżdżam w poniedziałek 24.08 rano, bo nie dostaliśmy biletów na autobus.

PS **Pozdrawiamy i całujemy**. Pa!

Czesia i Stasiu

2.2. Formalno- i pragmatycznojęzykowa charakterystyka aktów pozdrowień

W celu scharakteryzowania formy i cech pragmatycznojęzykowych aktów pozdrowień wykorzystano schemat autorstwa B. Ścigały-Stiller, na który – jak wskazano wcześniej – składają się takie elementy, jak forma językowa pozdrowień i dodatkowe określenia, a także nazwy nadawcy, miejsca i adresata.

2.2.1. Językowa forma pozdrowień

Badanie dowodzi, że podstawową formę pozdrowień stanowią akty, w których składzie leksykalnym występują dodatkowe określenia w postaci przymiotników i przysłówków (łącznie 453 poświadczenia).

Najliczniej spotykanym typem formalnym pozdrowień są akty zawierające w swojej treści wyrażenie *Serdeczne pozdrowienia* oraz zwrot *serdecznie pozdrawiam*⁵. Większość przeanalizowanych aktów przybiera formę *Serdeczne pozdrowienia* (249 wystąpień), na przykład: *Serdeczne pozdrowienia dla babci z Krakowa śle Ewa*. W jednym wypadku omawiana formuła ulega modyfikacji poprzez zastosowanie deminutywnej formy przymiotnika *serdeczniutkie*, zob.: *Serdeczniutkie pozdrowienia z śliczniutkiego Ustronia przesyła Madzia*. Okazjonalnie aktom w rozpatrywanej formie towarzyszy przysłówki *bardzo*⁶ (2), na przykład: *Bardzo serdeczne pozdrowienia znad morza przesyłają Elżbieta i Ola*. Niekiedy spotykane są także zwroty *Łączę serdeczne pozdrowienia* (4) oraz *Dołączam serdeczne pozdrowienia* (1), które z reguły umiejscawiane są w finalnej części listu i znamionują zakończenie kontaktu, na przykład: *Łączę serdeczne pozdrowienia dla Pani i Pani Małżonka; Dołączam serdeczne pozdrowienia*. W siedmiu wypadkach przymiotnik *serdeczne* występuje zaś w połączeniu z przymiotnikiem *mile*, który intensyfikuje grzeczność i wyraża pozytywny stosunek do odbiorcy, na przykład: *Mile i serdeczne pozdrowienia z Wrocławia zasyła Elżbieta*. W treści 13 listów rozpatrywanej formie pozdrowień

⁴ Taka lokalizacja pozdrowień imituje formę listu tradycyjnego (por. Ścigała-Stiller, 2012: 96).

⁵ M. Marcjanik uznaje formuły *Serdeczne pozdrowienia* (z + nazwa miejsca i/lub okazja) (*przesyła*) oraz *Serdecznie pozdrawiam* (z + nazwa miejsca i/lub okazja) za tradycyjne formy pozdrowień przekazywanych na widokówkach (Marcjanik, 2015: 323–324).

⁶ Jak jednak odnotowano w dotychczasowych opracowaniach poświęconych aktom pozdrowień, ta postać aktu nie zwiększa jego siły illokucyjnej, gdyż postrzegana jest jako szablonowa.

towarzyszą formuły gestyczne⁷ wyrażające czynność całowania, na przykład: *Serdeczne pozdrowienia i ucałowania ze Szczecina przesyłają Kruszewscy*.

Zwrot *serdecznie pozdrawiam/pozdrawiam serdecznie* odnotowano wyłącznie w dziesięciu listach, w których z reguły umieszczany jest on w zakończeniu wiadomości w prepozycji do podpisu⁸, na przykład: *Serdecznie Was pozdrawiamy*. W trzech wypadkach zwrot ten został poprzedzony modyfikatorem przysłówkowym *bardzo*, na przykład: *Bardzo serdecznie pozdrawiam od zbrocza Gubałówki, gdzie jest nasz dom wczasowy*. W jednym liście, adresowanym do osoby blisko związanej z nadawcą, zaobserwowano zaś nieoficjalną formę *serdeczne pozdrówko*, zob.: *Serdeczne, Serdeczne, Serdeczne pozdrówko z Zakopanego, które jest przepelnione słońcem, ludźmi i innymi wrażeniami przesyła „Twój na chwilkę” Włodek*⁹. Forma *serdecznie pozdrawiam/pozdrawiam serdecznie* niekiedy łączona jest także z formułą gestyczną imitującą całowanie (8), szczególnie w obrębie formuły końcowej, w której pełni funkcję pożegnania lub prośby o pozdrowienie tak zwanej osoby trzeciej, na przykład: *Serdecznie panią pozdrawiam i mocno całuję*.

W 25 wiadomościach dostrzeżono z kolei akty pozdrowień oparte na wyrażeniu *moc serdecznych pozdrowień*, na przykład: *Moc serdecznych pozdrowień z okolic Dziwnowa przesyła Jola*. W jednym liście forma ta znalazła się w finalnej części tekstu, zob.: *Łączę moc serdecznych pozdrowień*. Okazjonalnie rozpatrywanemu wyrażeniu towarzyszą formuły gestyczne imitujące całowanie lub uściski (5), na przykład: *Moc serdecznych pozdrowień i ucałowań z zalanego słońcem Ustronia Morskiego najukochańszej Hani przesyła pamiętająca o tobie Grażyna P*. Stosunkowo często spotkać można również formułę *moc najserdeczniejszych pozdrowień* (16), na przykład: *Moc najserdeczniejszych Pozdrowień dla kochającej żony przesyła kochający mąż z Warszawy*. W dwóch wypadkach przymiotnik *serdecznych* sąsiaduje natomiast z formami *miłych* i *gorących*, których zadaniem jest prawdopodobnie zwiększenie mocy illokucyjnej aktu, na przykład: *Moc serdecznych i gorących pozdrowień z zalanego słońcem Łądką Zdroju przesyła Jadwiga z Karolinką*. Również dwukrotnie zastosowano szablon *dużo serdecznych pozdrowień*, na przykład: *Kochanej Matuli dużo serdecznych pozdrowień z Krynicy Morskiej w dniu odjazdu do domu – przesyłam*.

Do grona wysokofrekwencyjnych form należy ponadto zaliczyć akty zawierające w swojej budowie leksykalnej przymiotniki *najserdeczniejsze* (41; na przykład: *Najserdeczniejsze pozdrowienia z pięknego Mielna zasyla Beata „Kaczuszka”*), *gorące* (38; na przykład: *Gorące pozdrowienia dla córeczki zasyla mama Edytka i babcia*) oraz *mile* (9; na przykład: *Mile pozdrowienia ze słonecznych wczasów w Kołobrzegu zasylają Miła i Geniu z Córą*).

⁷ Więcej informacji o słownych sygnałach gestycznych stosowanych w funkcji pozdrowień można znaleźć w dalszej części tekstu.

⁸ Na częste sytuowanie tego zwrotu w obrębie formuły pożegnanej w kontakcie listownym wskazuje również M. Marcjanik (2015: 321).

⁹ Współcześnie rzeczownik *pozdrówki* stanowi „młodzieżową formę pozdrowień (przypominającą zdrobnienie od wyrazu *pozdrowienia*), stosowaną w komunikacji internetowej i w SMS-ach, w relacjach między rówieśnikami” (Marcjanik, 2015: 326).

Sporadycznie pozdrowienia określane są również mianem *slonecznych* (3; na przykład: *Sloneczne pozdrowienia z Kołobrzegu*), *pięknych* (2; na przykład: *Ślę Ci piękne pozdrowienia z wypoczynku w Kazimierzu*) i *ślicznych* (2; na przykład: *Śliczne pozdrowienia z Kołobrzegu przesyła Wanda*). Pozostałe spośród odnotowanych epitetów wykorzystywane są w pojedynczych tekstach i stanowią świadectwo dążenia do indywidualizacji pozdrowień. Wśród określeń wyrazów *pozdrowienia* i *pozdrowiać* odnotowano przymiotniki (*górskie, świąteczne, mocne*), rzeczowniki (*lawina, wiązanka, kaskada*), przysłowki (*nadmorsko*) i rozbudowane wyrażenia (*słońcem i wiatrem przesiąknięte*). Należy nadmienić, że część przywołanych środków może służyć także do kreowania obrazu miejsc, w których przebywają nadawcy, poprzez aktywizację skojarzeń związanych z poszczególnymi lokalizacjami, na przykład: *Lawinę najlepszych pozdrowień niesionych z wiatrem od tatr, zdrowia i wielu pogodnych dni przesyłają K. Synal T. Stajniak z obozu T. P. D.; Słońcem i wiatrem przesiąknięte przesyłam Ci pozdrowienie i życzenia by Ci tego słoneczka nie zabrakło!; Pozdrawiam nadmorsko*.

Pozostałe akty pozdrowień nie zawierają dodatkowych określeń w formie przymiotników i przysłówków (194) i dominuje wśród nich rzeczownikowa forma *pozdrowienia*, która najczęściej występuje w połączeniu z nazwą miejsca i określeniem nadawcy, na przykład: *Pozdrowienia z pogoni za latem przesyłają Marzena – Borys – Karolina*. W pięciu wypadkach forma *pozdrowienia* poprzedzona czasownikami *łączę, załączam* bądź *dolączam* wykorzystywana jest do zakończenia kontaktu, na przykład: *Załączamy pozdrowienia dla p. Bolka, Stefana, Jurka; Łączę pozdrowienia dla Marii Czarnobrewej*¹⁰.

Spotykane są także modyfikacje aktów w tej formie, które zawierają w swojej strukturze wyrazy określające, (pozornie) intensyfikujące ich siłę illokucyjną, takie jak *moc* (47), *dużo* (5), *wiele* (4), na przykład: *Moc pozdrowień z pięknych okolic Zakopanego zasyla Sylwia; Moc pozdrowień z białego szaleństwa przesyła Bożena; dużo pozdrowień z Krynicy*. Z kolei w 24 wypadkach formie *pozdrowienia* towarzyszą formuły gestyczne, takie jak *ucalowania, całusy* i *całuski*, na przykład: *Pozdrowienia i ucalowania z gór przesyła Mira Łukowska*.

Rzadziej wykorzystywana jest forma *pozdrowiam/pozdrawiamy*, niezawierająca dodatkowych określeń (13), na przykład: *Pozdrawiam Was moi drodzy ze słonecznej Pyzówki*. W pozycji finalnej czasownik ten poprzedzany bywa partykułą *tymczasem*, która sygnalizuje niedefinitywne zakończenie kontaktu (2), na przykład: *Tymczasem pozdrawiam wszystkich życząc pomyślności w Nowym Roku Krystyna*. Niekiedy forma osobowa czasownika sąsiaduje również z formułami gestycznymi (5), na przykład: *Pozdrawiamy i całujemy*.

Osobnego omówienia wymagają pozdrowienia przekazywane od osób trzecich oraz prośby o przekazanie pozdrowień. Pozdrowienia od osób niebędących uczestnikami korespondencji w formie imię + *pozdrowia* występują w dwóch listach, na przykład:

¹⁰ Badacze utrzymują, że zwrot *Łączę pozdrowienia* stanowi „formę zakończenia kontaktu pisanego; tradycyjnie forma ta stosowana była w kontaktach równorzędnych lub w kontakcie osoby wyżej usytuowanej z osobą usytuowaną niżej; obecnie rozpowszechnia się w kontaktach nierównorzędnych – tak piszą osoby usytuowane niżej do osób wyżej usytuowanych lub przedstawiciele firm do osób sobie nieznanymi” (Marcjanik, 2015: 386).

Beatka pozdrawia ciocię, Wojtkę, Kasię i Jacka [...]. W innych dwóch wiadomościach przekazywane pozdrowienia przyjmują postać wyrażenia *serdeczne pozdrowienia od*, zob.: *Od Wandy również serdeczne pozdrowienia!*

Większą różnorodnością formalną cechują się prośby o pozdrowienie osób trzecich. Najliczniej reprezentowanym modelem w tej grupie aktów jest konstrukcja *Pozdrów + kogo?*¹¹ (16), na przykład: *Pozdrów Alę Bożenę Henię i wszystkich znajomych.* Rzadziej realizowany jest schemat *Proszę pozdrowić + kogo?*¹² (5), na przykład: *Proszę pozdrowić p. Wacię oraz pracowników.* W kilku listach dostrzeżono zaś realizacje modelu *Proszę przekazać pozdrowienia + dla kogo?*¹³ (3), na przykład: *Proszę przekazać pozdrowienie dla p. Basi.* Pośrednio prośbę o pozdrowienie osób nieuczestniczących w korespondencji wyraża natomiast formuła *Osobne pozdrowienia + dla kogo* (5), na przykład: *Osobne pozdrowienia dla Franca.*

Oprócz tego warto zasygnalizować, że w funkcji pozdrowień stosowane bywają pośrednie akty mowy, które nie zawierają w swojej budowie leksykalnej wyrazu *pozdrowienia* ani *pozdrawiam*. Przede wszystkim należy tutaj wyodrębnić grupę konstrukcji eliptycznych z wyrazem *serdeczności* (8), które w literaturze określane są jako „[...] forma nawiązująca do wyrażenia *serdeczne pozdrowienia* lub *pozdrawiam serdecznie*, stosowana raczej przez pokolenie średnie i starsze” (Marcjanik, 2015: 324). Na przykład: *Wiele serdeczności z okolic Karkonoszy przesyłają Szarkowie z Magdą.*

W jednym wypadku wyraz *pozdrowienia* został zastąpiony wyrażeniem *ożywcze bryzy morskie*, zob.: *Ożywcze bryzy morskie z Sanatorium śle Ewa.* Zastosowanie wyrazów wywołujących skojarzenia z miejscem, w którym przebywa odbiorca, ma na celu wykreowanie obrazu określonej lokalizacji w świadomości odbiorcy. Zabieg ten przyczynia się także do zmniejszenia dystansu sytuacyjnego między partnerami interakcji. Opisane powyżej środki stylistyczne sąsiadują niekiedy z wyrazem *pozdrowienia* w obrębie jednego aktu mowy (7), na przykład: *Moc pozdrowień i dużo świeżego powietrza z nad morza przesyła Mama; Moc najserdeczniejszych pozdrowień z wczasów w Zakopanym wraz z ‘garścią’ świeżego górskiego powietrza przesyła Roman z Gienią i Dziećmi; Pozdrowienia z Darłówka wraz z kroplą słonej wody z podmuchem morskiego wiatru zasyła Sławek i Ewa.*

Stosunkowo często w funkcji pozdrowień wykorzystywane są także słowne sygnały gestyczne (ogółem 116 poświadczeń). Ich obecność podyktowana jest oddziaływaniem na tekst pozdrowień języka mówionego, z reguły silnie sprzężonego z kodem gestycznym¹⁴

¹¹ Zdaniem M. Marcjanik forma ta jest „stosowana najczęściej w sytuacji żegnania się, rozstawiania; zgodnie z polskim obyczajem pozdrawia się członków najbliższej rodziny (rodziców, dziadków, małżonków, dorosłe lub nastoletnie dzieci) oraz partnerów, narzeczonych; osoby pozdrawiane z reguły znane są osobiście osobom pozdrawiającym, jednak dopuszczalna jest sytuacja, w której osoba pozdrawiająca osoby pozdrawianej nie zna osobiście, na przykład męża czy matki przyjaciółki)” (Marcjanik, 2015: 322).

¹² Forma ta używana jest wyłącznie w relacjach oficjalnych (Marcjanik, 2015: 323).

¹³ W literaturze szablon ten określany jest jako „forma przekazywania pozdrowień dla związanych z rozmówcą tzw. osób trzecich, zwykle usytuowana w końcowej fazie kontaktu ustnego lub rzadziej – ze względu na zanik korespondencji «papierowej» – pisanego; forma uchodząca za elegancką” (Marcjanik, 2015: 323).

¹⁴ E. Książek wskazuje, że czynności wykonywane w sytuacji mówienia w tekstach epistolarnych zastępowane są formułą, która informuje o geście. W tradycyjnych listach (jak również w tekstach poddanych analizie w niniejszym artykule) słowne sygnały gestyczne najczęściej spotyka się w obrębie formuł pożegnalnych. Zastosowanie

(Książek, 2008: 99, za: Anusiewicz, Nieckula, 1978: 28; Żydek-Bednarczuk, 1997: 243). W większości wypadków formuły gestyczne imitują czynność całowania (101). Najliczniej reprezentowane są akty zawierające w swojej strukturze formę *całuję/całujemy*¹⁵ (77), rzadziej *ucalowania*¹⁶ (21), okazjonalnie zaś – *całusy*¹⁷ (3). W 26 wypadkach forma *całuję/całujemy* nie jest wzmacniana przysłówkami intensyfikującymi, niekiedy towarzyszy jej jedynie dopełnienie nazywające odbiorcę, na przykład: *Całuję; Całujemy cię; całuję Ciebie i Twoje dziewczynki*. Z kolei w 38 listach czasownik *całuję* łączy się z przysłówkami *mocno* i *serdecznie*, czasami także *gorąco*, na przykład: *Całujemy Cię mocno; Serdecznie całujemy; całuję gorąco*. Dwukrotnie użyto także formy *moc całusów*, na przykład: *Moc całusów z cudownego Zakopanego przesyłają Lucyna i Andrzej oraz Bogusia i Jurek*. Rzeczowniki *ucalowania* i *całusy* z reguły stosowane są natomiast samodzielnie lub wraz z określeniem nadawcy i/lub odbiorcy (15), na przykład: *Ucalowania; Ucalowania dla całej rodziny śle Gienia*.

Znacznie rzadziej w analizowanej korespondencji wykorzystywane są formy *uściski* oraz *ściskam (Cię/Was)*¹⁸ (9). Akty te cechują się dużą różnorodnością formalnojęzykową i mogą zawierać w swej treści określenia odbiorcy i różnorodne modyfikatory przysłówkowe, na przykład: *uściski dla mamusi; Ściskam Cię; Ściskam Cię serdecznie; ściskam Cię bardzo*.

Najmniej liczny typem aktów pozdrowień są sygnały gestyczne wyrażające ukłony (6), które przyjmują postaci *łączę ukłony* i *ukłony*¹⁹: *Z nad zimnych i spiętrzonych fal Bałtyku niskie ukłony przesyła Andrzej Stawiński; Ukłony z Warszawy przesyła Zdzisiek*.

2.2.2. Określenia nadawcy

Określenia nadawcy przyjmują najczęściej postać imienia, zarówno w formie pełnej, jak i deminutywnej. W toku analiz wykazano, że zdrobnione formy imion spotykane są relatywnie często, co można wytłumaczyć nieoficjalnym charakterem kontaktu między partnerami. Zdaniem A. Furgalskiej i J. Warchali wariantywne formy imienia (zdrobnienia, zgrubienia) odwołują się bowiem „do wspólnych z odbiorcą nawyków nazewniczych

słownych sygnałów gestycznych w pozycji końcowej ma na celu tworzenie wrażenia bezpośredniego kontaktu, przez co list imituje komunikację prowadzoną twarzą w twarz w czasie rzeczywistym i przyczynia się do umacniania więzi między partnerami (Książek, 2008: 99–100).

¹⁵ Czasownik ten jest określany jako „forma zakończenia listu tradycyjnego, obecnie elektronicznego, SMS-a, możliwa do zastosowania tylko w bliskich stosunkach” (Marcjanik, 2015: 344).

¹⁶ Jest to „forma zakończenia listu tradycyjnego i elektronicznego (możliwa w SMS-ie), charakterystyczna dla bliskich relacji między nadawcą i odbiorcą” (Marcjanik, 2015: 388).

¹⁷ Rzeczownik ten (w kontekście grzecznościowym) definiowany jest jako „forma wchodząca w skład zakończenia korespondencji tradycyjnej, internetowej lub mailowej; możliwa do zastosowania tylko w bliskich stosunkach” (Marcjanik, 2015: 345).

¹⁸ M. Marcjanik uznaje wyraz *uściski* za „formę zakończenia listu tradycyjnego i elektronicznego, możliwa w SMS-ie, charakterystyczna dla bliskich relacji z adresatem” (Marcjanik, 2015: 389), a *ściskam* za „formę wchodzącą w skład formuły pożegnalnej w zakończeniach listów, maili, także rozmów telefonicznych” (Marcjanik, 2015: 351).

¹⁹ Według M. Marcjanik zwrot *łączę ukłony* to „forma eleganckiego zakończenia kontaktu pośredniego pisanego, świadcząca o niższej hierarchii nadawcy i dystansie; forma stosowana częściej przez mężczyzn” (Marcjanik, 2015: 386), zaś *Ukłony* to „forma skrótowa, a więc mniej elegancka w porównaniu z formą *łączę ukłony*, wyrażająca jednak szacunek do odbiorcy” (Marcjanik, 2015: 388).

charakteryzujących ich kontakt bezpośredni” (Furgalska, Warchala, 1982: 125). Przykłady imion nadawców zaczerpnięte z analizowanych tekstów to: *Ewa; Gosia; Helenka z Goską; Barbara; Paweł; Kaśka; Wiesiek*. W nielicznych wiadomościach w funkcji zdrobnień zastosowano również formy augmentatywne, takie jak *Marcioch czy Stach*.

Niekiedy nadawcy określani są także za pomocą imienia i nazwiska (na przykład: *Marrek Sokoliński; Michał Schulz*), nazwiska (na przykład: *Odorski; Popieleccy; Hajdułowie; Janicowie; Serafinowie; Rutkiewiczowa*), inicjału imienia i pełnej formy nazwiska (na przykład *E. Gajewska*) bądź pełnej formy imienia i inicjału nazwiska (na przykład: *Janek L.; Henia M.*). Poza tym wykorzystywane są nazwy stopni pokrewieństwa nadawców i odbiorców, które czasami łączone są z imionami adresatów (na przykład: *dzieci oraz wnuki; wnuczka Magda; dzieci; mama*), a także ogólne określenia rodzaju relacji łączącej nadawcę i odbiorcę (na przykład: *uczennica Jola; była uczennica i wychowanka Elżbieta Krupińska; kolega Jacek; koleżanka Gabi, moja koleżanka Krysia oraz Ewusia*). W pojedynczych wiadomościach występują przezwiska (na przykład: *Jones; Beata „Kacuszka”;* *Toto; Basia z „Budrysami”;* *Królik*) i określenia odtoponimiczne, utworzone od miejsca zamieszkania autorek wiadomości (na przykład *Koszalinianki*).

Interesującym zabiegiem jest umieszczanie w prepozycji do określenia nadawcy zapewnień o pamięci, na przykład: *pamiętajca Kaśka; pamiętajca o tobie Grażyna P.; zawsze pamiętajcy o tobie [...] syn Zbyszek* i uczuciach żywionych do odbiorcy, na przykład: *kochający mąż z Warszawy; Kochający Cię Paweł; Kochająca i wiecznie tęskniąca Mela; zawsze pamiętajcy o tobie i kochający Cię syn Zbyszek*. W jednym wypadku mężczyzna zapewnia zaś ukochaną kobietę o swojej wierności, pisząc: *zawsze wierny Kamil*. Tego typu wypowiedzi realizują funkcję emocjonalną języka i zasadę grzeczności mówiącą o stawianiu rozmówcy wyżej od siebie (w tej kwestii por. Książek, 2008: 114–115). Zapewnienia o uczuciach i pamięci mają także na celu indywidualizację szablonowego tekstu.

W materiale badawczym spotykane są również określenia odnoszące się do aktualnej sytuacji nadawania, między innymi informujące o pobycie na wczasach (na przykład: *wycieczkowicze; wczasowicze z namiotów*) czy o uczestnictwie w egzaminach na studia (na przykład: *kandydat na studenta filologii rosyjskiej*).

Powyższe spostrzeżenia potwierdzają obserwację A. Furgalskiej i J. Warchali dotyczącą stosowania zarówno odmiany potocznej, jak i ogólnonarodowej polszczyzny w tekstach pozdrowień. Zjawisko to ilustruje, z jednej strony, obecność licznych form deminutywnych imion czy przezwisk, z drugiej zaś – pełnych form imion i nazwisk.

Na osobne omówienie zasługują czasowniki służące do wprowadzania w tekście pozdrowień informacji o nadawcy. W większości wypadków stosowana jest forma czasownika *przesyłać*, na przykład: *Moc pozdrowień z Poznania przesyła Ryszard*. W dużej liczbie listów wykorzystywany jest jednak także czasownik *zasyłać*²⁰ (143), na przykład:

²⁰ SJP PWN następująco definiuje czasownik *zasyłać*: ‘przekazywać coś komuś za czyjś pośrednictwem’. Z kolei SJP Dor odnotowuje formuliczność zwrotu *zasyłać pozdrowienia*: ‘przekazywać, dostarczać co komu za czym pośrednictwem, przy okazji, listownie; rzadko: wyprawiać, posyłać kogo po co; dziś żywe w zwrotach: zasyłać pozdrowienia, życzenia, ukłony’. WSJP wskazuje natomiast na archaiczność rozpatrywanego wyrazu, zob.: ‘*przesł.* posyłać – przekazywać coś komuś’. Analiza materiału zdaje się potwierdzać sąd o jego historycznym charakterze, gdyż najliczniej występował on w tekstach pisanych w latach 60., 70. i 80. XX wieku, później zaś jego frekwencja wyraźnie zmalała.

Gorące pozdrowienia z Czaplinka zasyła Sylwia; Najserdeczniejsze pozdrowienia z nad pięknej i słonecznej plaży morskiej dla całej rodziny jak dziadka zasyłają Hanka i Norbert; Serdeczne pozdrowienia z Krakowa zasyła Paweł. W materiale spotyka się też formę *ślać*²¹ (44; na przykład: *Serdeczne pozdrowienia dla babci z Krakowa śle Ewa; Serdeczne pozdrowienia z nad morza śle Krzysiek; Pozdrowienia z Zakopanego śle Monika*), wszelako – tak jak ma to miejsce w przypadku czasownika *zasyłać* – również należy uznać ją za wariant historyczny, gdyż w tekstach pozdrowień stosowano ją głównie w latach 70. i 80. XX wieku. Forma czasownika *posyłać* wystąpiła natomiast wyłącznie w dwóch aktach pozdrowień z lat 70.²², na przykład: *Pozdrowienia z Kołobrzegu posyła całej rodzinie W. D.* Pokazna frekwencja czasowników *zasyłać* i *ślać* pozwala stwierdzić, że w analizowanym okresie stanowiły one swoisty „korespondencyjny” frazem.

2.2.3. Określenia miejsca

Ogląd materiału dowodzi, że najczęściej wykorzystywanymi określeniami miejsc są oficjalne nazwy geograficzne miejscowości bądź regionów, na przykład: *Pozdrowienia z Ustki przesyłają Zosia z Jackiem; Serdeczne pozdrowienia z Wrocławia zasyła Ania; Zasyłamy serdeczne pozdrowienia spod Giewontu; Serdeczne pozdrowienia z Mazur przesyła Ela; Serdeczne pozdrowienia z Jasnej Góry przesyła Marek Sokoliński; Moc pozdrowień z Poznania przesyła Ryszard; Pozdrowienia z Półwyspu Helskiego przesyła Janusz.*

W niektórych aktach pozdrowień odnotowano także określenia formy spędzania czasu (takie jak wędrownia, wczasy, obóz, zimowisko, kolonie, pobyt w sanatorium), którym towarzyszy niekiedy oficjalna nazwa regionu lub miejscowości, na przykład: *Serdeczne pozdrowienia z obozu studenckiego w Tatrach Polskich przesyła Mariola; Serdeczne pozdrowienia z wczasów w Kudowej Zdroju przesyła Marta; Moc pozdrowień z zimowiska przesyła Ewa; Mile i serdeczne pozdrowienia z kolonii letnich w Sopocie zasyła Lucynka; Serdeczne pozdrowienia z Sanatorium „Węgiel Brunatny” w Kołobrzegu przesyła Ewa.*

Częstokroć zaobserwować można również rozbudowane określenia miejsc pobytu nadawców (łącznie 138 poświadczeń). Zabieg ten ma na celu indywidualizację komunikatu i poinformowanie odbiorcy o urokach bądź wadach określonego miejsca, na przykład: *Serdeczne pozdrowienia z oblodzonej Ochotnicy zasyła Anna; Serdeczne pozdrowienia z upalnej stolicy przesyła Elżbieta; Serdeczne, Serdeczne, Serdeczne pozdrówko z Zakopanego, które jest przepelnione słońcem, ludźmi i innymi wrażeniami przesyła „Twój na chwilkę” Włodek.* W wielu wypadkach opisy miejsc wyrażają wartościowanie, które może być zarówno dodatnie (na przykład: *Z nad pięknego morza serdeczne pozdrowienia dla Cioci i Romka przesyłają Lusja i Janek; Najserdeczniejsze pozdrowienia dla całej rodziniki ze słonecznego Mielnia przesyłają Bogusiowie z dziećmi; Wraz z jesiennym powiewem wiatru pragnę przelać moc najgorętszych pozdrowień z miłych okolic podwarszawskich; Moc całusów z cudownego Zakopanego przesyłają Lucyna i Andrzej oraz Bogusia i Jurek*), jak i ujemne (na przykład: *Najserdeczniejsze pozdrowienia z pochmurnej Warszawy dla Ewy przesyła Jones; Moc miłych pozdrowień z dusznego miasta przesyła WŁ; Serdeczne*

²¹ Por. definicję zamieszczoną w SJP PWN: ‘przekazywać coś komuś przez inną osobę lub pocztą’.

²² Por. treść hasła *ślać* występującego w SJP PWN: ‘przekazać coś komuś za pośrednictwem poczty lub jakiejś osoby; też: sprawić, że coś znajdzie się w jakimś miejscu, u kogoś’.

pozdrowienia i wyrazy pamięci z zadeszczonego dzisiaj Kołobrzegu przesyła Zosia; Serdeczne pozdrowienia i uściski z pobytu na kuracji w Polanicy w tym roku chłodnej i deszczowej przesyła Anna). Należy zauważyć, że pomimo dążenia do zindywidualizowania zawartości komunikatu nadawcy stosują zazwyczaj szablonowe środki językowe, takie jak przymiotniki *piękny, słoneczny, uroczy i malowniczy*, na przykład: *Najserdeczniejsze pozdrowienia z pięknego Kołobrzegu; Moc pozdrowień ze słonecznego wybrzeża przesyła Ewa; Pozdrowienia z pięknego i słonecznego Zakopanego przesyła pamiętająca Kaśka*. Analiza wykazała, że wypowiedzi o charakterze wartościującym najczęściej spotykane są w wiadomościach autorstwa kobiet.

2.2.4. Określenia odbiorcy

Określenia adresatów pozdrowień z reguły przybierają formę wyrażenia *pozdrowienia + dla kogo?*, niekiedy także zwrotu *przesyłamy pozdrowienia + komu?*. Większość zaobserwowanych określeń sytuuje się w obrębie potocznej odmiany polszczyzny, charakterystycznej dla kontaktu nieoficjalnego. Adresaci najczęściej identyfikowani są za pomocą imion własnych (często w formie deminutywnej lub hipokorystycznej, świadczących o bliskiej relacji korespondentów) i/lub terminów pokrewieństwa, na przykład: *dla Cioci i Romka; dla babci z Krakowa; dla Izuni i Sebastyjanka; dla Jadzi i rodzinki; dla Jacka; dla Anetki; dla mamusi, tatusia i Marka; Martusi; dla Zbysia!!!*. Okazjonalnie wskazuje się, że adresatem pozdrowień jest cała rodzina (na przykład: *dla całej Rodziny; całej rodziny*). W pojedynczych wiadomościach stosowane są natomiast przezwiska (na przykład: *dla malej „Pyrdusi”*) i określenia utworzone od nazwy ulicy, przy której mieszkają odbiorcy (na przykład: *całej rodzinie ze Śląskiej i Traugutta*).

Odnotowano także nazwy charakteryzujące rodzaj relacji łączącej nadawcę i odbiorcę, na przykład: *dla milej i niezapomnianej koleżanki ze szkoły; dla całej VII b; dla współpracowników*. Niekiedy stosowane są inne, bardziej zindywidualizowane określenia współpracowników, jak: *dla bratnich wydziałów; dla rezerwy i młodszych kolegów*.

Poza tym w materiale badawczym dostrzeżono oficjalne formuły z wyrazami *Pan/Pani/Państwo*, które czasami łączą się z nazwiskami adresatów (na przykład: *dla Państwa Winniarskich; dla p. Suchniewskiej; dla Państwa; dla Pani i Pani Małżonka*). W pojedynczych wypadkach formom honoryfikatywnym towarzyszą zdrobnienia, które mogą świadczyć o istnieniu stanu pośredniego pomiędzy oficjalnością a nieoficjalnością w kontaktach korespondentów, na przykład: *dla p. Hanki i p. Halinki*. W treści pozdrowień przesyłanych w gronie współpracowników odbiorcy bywają natomiast identyfikowani za pomocą nazwy pełnionej przez nich funkcji lub nazwy gremium, którego są członkami, na przykład: *pracownikom Biura oraz członkom Prezydium Rady; dla całego Zarządu P.K.Z.P.*

W celu nazwania odbiorców wykorzystywane są ponadto zindywidualizowane formy, które wskazują na pozytywne wartościowanie adresatów i informują o żywionych do nich uczuciach. W ich treści wykorzystywane są głównie afektonimy, takie jak *miły, kochany i przemily*, na przykład: *miłym paniom; dla kochanej profesorki; dla milej i niezapomnianej koleżanki ze szkoły; dla Przemilej Kolekcjonerki; Kochanej Cioci; dla b. milej p. Wandzi; dla kochanej Babci*. Podobnie jak ma to miejsce w przypadku określeń nadawców, środki te pełnią funkcję emocjonalną, a ich zastosowanie jest charakterystyczne dla wiadomości autorstwa kobiet.

Istotnym elementem nazw adresatów jest także szyfrowanie informacji, które ma na celu stworzenie „bliższej więzi wewnętrznej” i wykreowanie poczucia wspólnoty z odbiorcą (Furgalska, Warchała, 1982: 125). W analizowanych tekstach szyfrowania dokonuje się głównie poprzez zastosowanie cudzysłowu, na przykład: *dla milej „Gosi” przesyła „Jurek”*; *dla całej „czwórki”*; *dla całej „rasy”*.

2.3. Obudowa etykietalna aktów pozdrowień

W rezultacie analizy aktów pozdrowień występujących na forach internetowych B. Ściagała-Stiller (2012: 95) doszła do wniosku, że w najbliższym otoczeniu tekstowym z reguły uzupełniają je akty życzeń i podziękowań. Ogląd badanego materiału pozwala odnieść to spostrzeżenie również do wiadomości pocztówkowych, w których stosunkowo często spotyka się akty życzeń towarzyszące aktom pozdrowień²³ (12). Oto przykłady: *Serdeczne ucałowania i pozdrowienia z gór oraz spóźnione najlepsze życzenia Imieninowe przesyła Kasia*; *Z okazji Świąt Wielkanocnych życzenia łask Bożych i świąteczne pozdrowienia zaszylają siostry – Dom św Józefa*; *Słońcem i wiatrem przesiąknięte przesyłam Ci pozdrowienie i życzenia by Ci tego słoneczka nie zabrakło!*; *W Dniu Imienin zaszylam najserdeczniejsze życzenia oraz pozdrowienia z pięknych gór*; *Tymczasem pozdrawiam wszystkich życząc pomyślności w Nowym Roku*. Fakt ten potwierdza przywołaną wcześniej obserwację mówiącą o komunikacyjnej bliskości pozdrowień i życzeń.

Rzadziej obudowę pragmatyczną pozdrowień tworzą akty podziękowania (4). Przedmiotem analizowanych podziękowań są szeroko rozumiane wyrazy pamięci w postaci pozdrowień, życzeń bądź kontaktu telefonicznego, na przykład: *Wraz z serdecznymi pozdrowieniami zaszylam podziękowanie za życzenia imieninowe, a także za pozdrowienia ze Świeradowa*; *Bardzo serdecznie pozdrawiam Ciebie Basiu i dziękuję za telefony*.

Nieco częściej akty pozdrowień łączą się z aktami, w których treści nadawcy zapewniają adresatów o swojej pamięci (5), na przykład: *Serdeczne pozdrowienia i wyrazy pamięci z zadeszczonego dzisiaj Kołobrzegu przesyła Zosia*; *Z nad zimnych i spiętrzonych fal Bałtyku niskie ukłony wraz z wyrazami pamięci przesyła Andrzej*; *Pozdrawiam i pamiętam*.

W treści jednej wiadomości zaobserwowano natomiast akt pozdrowień połączony z wyrzutem z powodu braku kontaktu ze strony adresata: *Serdeczne pozdrowienia ze Sanatorium w Iwoniczu przesyłam Ci Wisiu – choć o mnie zapomniałaś [...]*.

3. Wnioski

Szczegółowe rozważania nad pozdrowieniami w korespondencji pocztówkowej prowadzą do kilku refleksji o charakterze ogólnym. Po pierwsze, obserwacja pozycji zajmowanej przez akty pozdrowień w treści listów pozwala skonstatować, że najczęściej umieszczane są one na początku tekstu i stanowią jego podstawowy i najbardziej konwencjonalny element. Rzadziej spotyka się je w obrębie postscriptum, w którym pełnią funkcję

²³ W tej sekcji nie omówiono wypowiedzi stanowiących najczęstsze otoczenie etykietalne pozdrowień, tj. formuł gestycznych, gdyż zostały one przeanalizowane w poprzednich partiach artykułu.

zakończenia kontaktu. W tej pozycji w funkcji pozdrowienia stosowane bywają również tak zwane słowne sygnały gestyczne imitujące całowanie, uściski bądź ukłony. Warto zauważyć, że w wielu wypadkach sygnały gestyczne łączą się z aktami pozdrowień w ramach jednej formuły (zarówno inicjalnej, jak i finalnej). Zabieg ten służy zwiększeniu siły illokucyjnej aktu pozdrowień i intensyfikacji mocy grzeczności, a także zredukowaniu dystansu sytuacyjnego występującego między korespondentami.

Po drugie, wykazano, że w materiale badawczym dominuje konwencjonalna forma pozdrowień, a jej twórcze modyfikacje są sporadyczne. Ogląd środków językowych stosowanych w treści badanych aktów dowodzi prymarnie prywatnego charakteru wiadomości pocztówkowych, rzadziej spotykane są zaś teksty znamionujące oficjalny kontakt partnerów. Ogółem wnioski te korespondują z rezultatami badań A. Furgalskiej i J. Warchali, głoszącymi, że w pozdrowieniach przesyłanych na pocztówkach występują zarówno elementy charakterystyczne dla kontaktu ogólnonarodowego, jak i indywidualnego. Kontakt indywidualny ma na celu stworzenie wrażenia bezpośredniego dialogu i uwydatnienia więzi emocjonalnej z odbiorcą (Furgalska, Warchala, 1982: 124–125).

Badanie dowiodło również, że większość rozpatrywanych pozdrowień została napisana przez kobiety. Porównanie tekstów autorstwa kobiet i mężczyzn prowadzi do konstatacji, że kobiety częściej stosują zdrobnienia i określenia wartościujące (zarówno dodatnio, jak i ujemnie). W pozdrowieniach pisanych przez kobiety ujawnia się też większa emocjonalność i dążenie do zmniejszenia dystansu sytuacyjnego. Obserwacja ta jest zgodna z twierdzeniem psychologów o większej wrażliwości kobiet (Puć, 2013: 17–18), a także z wynikami badań językoznawczych mówiącymi o znaczniejszym udziale wartościowania w kobiecych wypowiedziach (por. Handke, 2008: 165–166; Wilkoń, 2000: 102) i częstszych przejawach życzliwości wobec partnera interakcji w korespondencji kobiet (Mazan, 1994). Z kolei fakt, iż to głównie kobiety wysyłają kartki pocztowe z pozdrowieniami, odpowiada pogładowi o ich większej skłonności do pielęgnowania dobrych relacji międzyludzkich, aniżeli ma to miejsce w przypadku mężczyzn (więcej na ten temat w pracach Walesa, 2014: 47; Wojciszke, 2012: 16).

W rozpatrywanym materiale tekstowym ujawnia się część funkcji przypisanych przez B. Ściągłę-Stiller (2012: 96) pozdrowieniom przekazywanym na forach internetowych. Podobnie jak wspomniana badaczka wykazano bowiem, że akty pozdrowień przesyłane na pocztówkach charakteryzują nadawcę i odbiorcę oraz wartościują adresata i miejsce pobytu. Istotność elementów ocennych sprowadza się do tego, iż pozwalają one wykreować obraz poszczególnych osób i lokalizacji. Poza tym w określeniach nadawcy, odbiorcy i miejsca zamieszczane są niekiedy treści o charakterze informacyjnym (opisowym)²⁴. Jednakże w przeciwieństwie do pozdrowień umieszczanych na forach internetowych w aktach pozdrowień przekazywanych za pośrednictwem widokówek większą rolę odgrywa okazja, którą stanowi wyjazd poza miejsce zamieszkania, tj. fakt powstania dystansu przestrzennego między uczestnikami komunikacji.

²⁴ Por. *Ucałowania od niedzielnych wczasowiczów* [...]; *Serdeczne pozdrowienia z nad pochmurno-deszczowego wybrzeża Bałtyku wraz z małym promykiem słońca przyświecającego raz na trzy dni i powiewem chłodnego wiatru od morza śle Małgorzata*.

Podsumowując, pragniemy zauważyć, że pozdrowienia są najbardziej konwencjonalnym elementem tekstu widokówki, który w pewnym sensie stanowi językowe odzwierciedlenie jej fatyczno-grzecznościowej natury. Akty pozdrowień czynią bowiem zadość polskiej zasadzie grzeczności nakazującej składanie rozmówcy dowodów pamięci (Marcjanik, 2001: 85; por. Sikora, 2010: 18). Oprócz tego kreują życzliwą atmosferę komunikacji i wzmacniają więzi łączące korespondentów, który to zabieg odpowiada etykietalnej „zasadzie życzliwości” (Ożóg, 2001: 76; por. Ożóg, 1990: 12; Żurek, 2008: 38–39). Umieszczenie pozdrowień na początku lub końcu wiadomości, odpowiadające praktyce znanej z listów tradycyjnych, służy natomiast wyeksponowaniu osoby partnera, które stanowi odzwierciedlenie normy grzeczności mówiącej o stawianiu rozmówcy wyżej od siebie (zob. Książek, 2008: 114–115). Wszystkie wymienione zastosowania aktów pozdrowień prowadzą do wniosku, że prymarnie (poza wymienionymi wyżej funkcjami pobocznymi) realizują one funkcję grzecznościowego podtrzymania kontaktu. Zwyczaj przekazywania pozdrowień jest bowiem rytuałem etykietalnym, którego przestrzeganie stanowi świadectwo kompetencji kulturowej przysyłających je osób²⁵.

Bibliografia

- Anusiewicz J., Nieckula F. (1978), *Charakterystyka tekstów mówionych na tle klasyfikacji aktów komunikacyjnych*, [w:] T. Skubalanka (red.), *Studia nad składnią polszczyzny mówionej*, Wrocław.
- Bula D., Nawacka J. (1983), *Próba klasyfikacji aktów mowy*, „Socjolingwistyka”, nr 5.
- Dzienisiewicz D. (2019), *Błędy (orto)graficzne w rosyjskojęzycznych wiadomościach przesyłanych na kartach pocztowych*, „Studia Rossica Posnaniensia”, nr 44.
- Dzienisiewicz D. (2020), *Czy zdrowie, szczęście i pomyślność stanowią podstawowe składniki formuł życzeń „bez względu na okazję”?*, [w:] K. Wojan (red.), *Wokół pewnego cytatu*, Warszawa.
- Dzienisiewicz D. (2021a), *Akty podziękowania w treści polsko- i rosyjskojęzycznych wiadomości przesyłanych na kartach pocztowych*, „Studia Rossica Gedanensia”, nr 8.
- Dzienisiewicz D. (2021b), *Językowy obraz wartości w polsko- i rosyjskojęzycznych aktach życzeń przesyłanych na kartach pocztowych*, niepublikowana rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem prof. UAM dr. hab. Piotra Nowaka, Poznań.
- Dzienisiewicz D. (2022a), *Akty prośby w polsko- i rosyjskojęzycznych wiadomościach przesyłanych na kartach pocztowych*, „Studia Slavica”, nr 26(1).
- Dzienisiewicz D. (2022b), *Akty przeproszenia w polsko- i rosyjskojęzycznych wiadomościach przesyłanych na kartach pocztowych*, „Półrocznik Językoznawczy TERTIUM”, nr 7(1).
- Dzienisiewicz D. (2022c), *Akty zaproszeń w polsko- i rosyjskojęzycznych wiadomościach przesyłanych na kartach pocztowych*, „Przegląd Rusycystyczny”, nr 4(178).

²⁵ Więcej o rytuałach grzecznościowych można przeczytać na przykład w pracach Ożóg, 2014: 50; Grabias, 1994: 242. Wniosek ten odnieść można do listów pocztówkowych w ogóle – por. analogiczną konkluzję sformułowaną w odniesieniu do treści postscriptum w pracy Dzienisiewicz, 2022d.

- Dzienisiewicz D. (2022d), *Struktura i funkcje komunikacyjne postscriptum w polskojęzycznych wiadomościach przesyłanych na kartach pocztowych*, „Poradnik Językowy”, nr 9.
- Furgalska A., Warchala J. (1982), *O tekstach pozdrowień*, „Socjolingwistyka”, nr 4.
- Grabias S. (1994), *Język w zachowaniach społecznych*, Lublin.
- Greń Z. (1994), *Semantyka i składnia czasowników oznaczających akty mowy w języku polskim i czeskim*, Warszawa.
- Handke K. (2008), *Socjologia języka*, Warszawa.
- Jędrzejko E., Kita M. (2002), *Słowa grzeczne i serdeczne, czyli o języku życzliwym na co dzień i od święta*, Warszawa.
- Kaczyński Z. (1983), *Miejsce pozdrowień wśród wypowiedzi językowych*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Studia Linguistica”, nr 8.
- Książek E. (2008), *Tekst epistolarny w świetle etykiety językowej*, Kraków.
- Marcjanik M. (1985), *Opisywanie etykiety językowej. Problemy metodologiczne*, „Polonica”, nr 17.
- Marcjanik M. (2001), *Etykieta językowa*, [w:] J. Bartmiński (red.), *Współczesny język polski*, Lublin.
- Marcjanik M. (2015), *Słownik językowego savoir-vivre'u*, Warszawa.
- Mazan D. (1994), *Nierównouprawnienie płci w etykiecie (na materiale korespondencji prywatnej)*, [w:] J. Anusiewicz, K. Handke (red.), *Język a kultura. T. 9. Płeć w języku i kulturze*, Wrocław.
- Ożóg K. (1990), *Zwroty grzecznościowe współczesnej polszczyzny mówionej (na materiale języka mówionego mieszkańców Krakowa)*, Warszawa–Kraków.
- Ożóg K. (2001), *Polszczyzna przełomu XX i XXI wieku: wybrane zagadnienia*, Rzeszów.
- Ożóg K. (2014), *Współczesna polska grzeczność językowa a postmodernizm*, „Studia Linguistica”, nr 9.
- Puć A. (2013), *Różnice pomiędzy kobietami i mężczyznami*, „Fides et Ratio”, nr 2(13).
- Sikora K. (2010), *Grzeczność językowa wsi. Część I: system adresatywny*, Kraków.
- SJP Dor – Doroszewski W. (red.), *Słownik języka polskiego*, <https://doroszewski.pwn.pl/> [dostęp: 15.10.2022].
- SJP PWN – *Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/> [dostęp: 15.10.2022].
- Ścigała-Stiller B. (2012), *Akty etykiety językowej na forach internetowych*, rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem prof. zw. dra hab. Piotra Żmigrodzkiego, Katowice, <http://www.sbc.org.pl/Content/93102/doktorat3264.pdf> [dostęp: 15.10.2022].
- Walesa C. (2014), *Różnice w religijności kobiet i mężczyzn*, „Horyzonty Psychologii”, nr 4.
- Wierzbicka A. (1973), *Akty mowy*, [w:] M.R. Mayenowa (red.), *Semiotyka i struktura tekstu. Studia poświęcone VII Międzynarodowemu Kongresowi Sławistów*, Warszawa.
- Wilkoń A. (2000), *Typologia odmian językowych współczesnej polszczyzny*, Katowice.
- Wojciszke M. (2012), *Psychologiczne różnice płci*, „Wszechświat”, nr 113(1–3).

WSJP – Żmigrodzki P. (red.), *Wielki słownik języka polskiego PAN*, <https://wsjp.pl/> [dostęp: 15.10.2022].

Zgółkowa H., Zgółka T. (1992), *Językowy savoir-vivre. Praktyczny poradnik posługiwania się polszczyzną w sytuacjach oficjalnych i towarzyskich*, Poznań.

Żurek A. (2008), *Teorie grzeczności językowej*, „Kształcenie Językowe”, nr 7(17).

Żydek-Bednarczuk U. (1997), *Etykieta językowa w ujęciu semantycznym i pragmatycznym*, „Studia i Materiały Polonistyczne”, nr 3.

Abstract

Greetings sent via postcards – formal linguistic and pragmatic aspects

This article considers Polish greetings sent on postcards in the second half of the 20th century. The analysis comprises the position of greetings in the structure of texts, their linguistic form (including names of the sender, recipient and place from which they are sent), pragmatics and other politeness formulas accompanying them. The study proves that greetings (or their components) perform several functions in postcard messages, as they identify people and places, evaluate them and serve as a means of expression, but the most important function of greetings is polite maintenance of contact between correspondents.

Keywords: acts of greetings, speech acts, linguistic pragmatics, linguistic politeness, Polish language, postcards